

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні з прикрістю слід констатувати, що в Україні суди є комунікаційно віддалені від суспільства, а судді в очах громадськості – закрита верства. Інформаційна порожнеча, що утворилася внаслідок сукупної дії багатьох причин, зумовлює кризу взаємної довіри суспільства і суддів, утворює прірву між судовою владою і громадськістю, робить суди надзвичайно вразливими, а суддів - беззахисними. Інформація про судову владу, що останнім часом з'являється у мас-медіа, переважно негативного змісту, що є досить небезпечною тенденцією і аж ніяк не додає авторитету суддям і судам. Більш того, з огляду на події новітньої історії України, спроби «очищення» судової влади, гучні «показові» справи проти суддів за постановлені ними «завідомо неправосудні» рішення, дії державних органів, що дискредитують судову владу, - все це виглядає як «заклання агнця» або пошуки «крайнього».

Відтак, одним із напрямів вирішення такої кризової ситуації є, на наш погляд, налагодження взаємовідносин судової влади з громадськістю, ЗМІ, розвиток ефективних комунікаційних контактів, що безпосередньо сприятиме відкритості, а також незалежності правосуддя, становленню довіри громадськості до судової влади, без якої остання не може повноцінно функціонувати.

У зв'язку з цим виняткової актуальності набувають дослідження у сфері вироблення стратегії зовнішньої та внутрішньої комунікації судової влади із суспільством, громадськістю, що охоплюють розробку комунікативних засобів, методів, прийомів і технік, що сприятимуть поширенню об'єктивної інформації про діяльність суду і суддів, налагодження стабільного зацікавленого діалогу із суспільством, наближення українського судочинства до європейських стандартів, а також формування позитивного іміджу та високого авторитету судової системи України в суспільстві.

Відтак надзвичайно назріла потреба всебічного теоретичного аналізу, розробки та впровадження шляхів становлення конструктивних взаємовідносин судової влади і громадськості, однак не зважаючи на актуальність та підвищений інтерес до цієї проблеми, велика кількість питань залишається поза межами ґрунтовних правових досліджень.

Окремі площини визначеної проблематики висвітлюють праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, що стали теоретичною основою дисертаційної роботи. Так, найбільш розробленою є загальнотеоретична характеристика сучасного громадянського суспільства, теорії правової держави, демократії як правової та політичної категорії, становлення яких є необхідною передумовою налагодження взаємовідносин судової влади та громадськості (Р. Гринюк, Т. Довгунь, А. Карась, Т. Ковальчук, М. Козюбра, А. Колодій, Л. Кравченко, В. Кравчук, В. Кратюк, К.Музичук, М. Патей-Братасюк, С. Рябов, М. Рябчук, В. Селіванов, В. Сіренко, В. Скрипнюк, В. Тимошенко, С. Тимченко, Н. Філик, І. Цесар, М. Цимбалюк, О.Яновська та ін.). Низка робіт присвячена загальним проблемам теорії та практики функціонування судової влади, серед яких слід відзначити напрацювання В. Городовенка, С. Нечипорук, О. Овсяннікової, С. Прилуцького, І. Рекецької, В. Співака, Т. Струс-Духнич, В. Тертишника, Б. Футея та ін.

Вдосконалення діяльності судової влади, в тому числі стосовно вироблення напрямів підвищення ступеня довіри громадськості до судів, входить у коло наукових інтересів таких дослідників, як К. Бабенко, М. Кобилянський, О. Красовська, М. Логунова, В. Маляренко, В. Петренко, А. Селіванов та ін.

Різні форми громадського контролю висвітлені у працях С. Брателя, С. Денисюка, М. Іжи, Т. Коломоєць, С. Косінова, С. Кушніра, А. Крупника, В. Латишевої, Т. Наливайко, О. Полторакова, І. Сквірського та ін. Певною мірою у науковій літературі знайшли своє відображення питання взаємодії громадськості з окремими владними структурами (В. Надрага, О. Поколодна, О. Джафарова тощо).

Усі ці напрацювання науковців не вичерпали перспектив дослідження широкого кола питань, що виникають у процесі функціонування судової влади, зокрема у сфері вироблення напрямів становлення її взаємовідносин, комунікативних зв'язків з громадськістю в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах та відповідно до одного із векторів руху, передбачених Стратегією розвитку України 2020, а також відповідає Стратегії розвитку судової системи в Україні на 2015-2020 роки, затвердженій Радою суддів України 11 грудня 2014 року. Тема дослідження узгоджується також з “Пріоритетними напрямами розвитку правової науки на 2001-2015 роки”, затвердженими постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 року № 14-10.

Мета і задачі дослідження. Мета роботи полягає в тому, щоб на основі всебічного системного та критичного аналізу теорії і практики функціонування судової системи здійснити спробу оптимізації механізму взаємовідносин судової влади й громадськості та розробити на цій основі практичні рекомендації щодо його вдосконалення.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення наступних *задач*:

- проаналізувати значення громадянського суспільства, демократії як передумови становлення взаємодії судової влади і громадськості;
- розкрити зміст поняття “громадськість” у контексті налагодження взаємовідносин із судовою владою;
- з’ясувати поняття та форми взаємовідносин, взаємодії судової влади та громадськості; співвідношення понять «контроль» та «взаємодія»;
- визначити сутність транспарентності судової влади як необхідної умови взаємодії судової влади та громадськості;
- охарактеризувати участь громадськості у формуванні судової влади, у здійсненні судової влади, а також громадський контроль судової влади як форми взаємодії судової влади та громадськості;
- оцінити значення засобів масової інформації як комунікативного каналу взаємодії судової влади та громадськості;
- визначити чи є судді публічними особами і окреслити межі відкритості інформації про них та межі можливої критики їх діяльності;
- дослідити правові та етичні аспекти користування суддів соціальними мережами в Інтернеті;

- з'ясувати сутність дифамації з точки зору використання її як незаконного впливу на суддів та віднайти рівновагу між правом людини на свободу переконань і на їх вільне вираження та забезпеченням принципу незалежності та безсторонності судової влади;

- висвітлити окремі моменти позитивного зарубіжного досвіду забезпечення взаємодії між судами та громадськістю;

- обґрунтувати основні напрями вдосконалення взаємовідносин судової влади та громадськості з метою відновлення довіри до суду і суддів та забезпечення умов їх повноцінного функціонування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються в результаті функціонування судової влади, закономірності становлення її взаємовідносин із громадськістю.

Предметом дослідження є взаємовідносини судової влади та громадськості (правові і організаційні аспекти).

Методи дослідження. Для вирішення поставлених задач використано широкий спектр філософсько-світоглядних, загальнонаукових та конкретнонаукових методів і принципів, які відповідають меті та завданням наукового дослідження. У процесі їх вирішення на всіх етапах наукового дослідження автор намагався виходити з принципів діалектики, обґрунтованості, об'єктивності, системності, враховувати реальні умови, час та ступінь розвитку суспільства. Використано проблемно-теоретичний та логічний методи, які сприяли цілісному сприйняттю об'єкта дослідження і всебічному аналізу зв'язку між окремими елементами в рамках цілого. Із застосуванням термінологічного методу було розроблено та уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, проаналізовано зміст та обсяг таких понять, як громадянське суспільство, демократія, судова влада та судова система (підрозділ 1.2), громадськість (підрозділ 1.3), взаємовідносини та взаємодія судової влади та громадськості (підрозділ 2.1.), громадський контроль судової влади (підрозділ 2.3), публічна особа (підрозділ 3.2), дифамація (підрозділ 3.4) тощо. За допомогою порівняльно-правового методу було проведено зіставлення вітчизняних нормативно-правових актів та міжнародних актів (підрозділ 2.1). Метод детермінізму сприяв розумінню взаємообумовленості ступеня розвитку, якості взаємовідносин судової влади та громадськості і рівня довіри до судової влади (підрозділ 2.1, 3.1). Бібліографічний метод забезпечив аналіз та осмислення наукової літератури з теми дослідження. У роботі використовувалися й інші методи наукового дослідження.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації стали праці вітчизняних і зарубіжних дослідників – фахівців у галузі теорії та історії держави і права, філософії права, конституційного та адміністративного права тощо.

Нормативно-правовою основою роботи стали положення Конституції України, закони України та інші нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали правозастосовчої та правоінтерпретаційної практики, статистичні дані, результати загальнонаціональних опитувань громадської думки, що проводилися соціологічними фірмами (зокрема, соціологічною службою Центру Разумкова) або в рамках певних проектів Ради Європи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших розгорнутих досліджень, у якому комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, на основі новітніх досягнень правової науки проаналізовано правові основи та реальний стан взаємовідносин судової влади і громадськості, визначено напрямки налагодження комунікативного зв'язку між ними з метою відновлення довіри до судової влади.

Найбільш суттєвими результатами дисертаційного дослідження, які мають теоретичну та практичну значимість, є наступні положення та висновки, що

вперше:

- обґрунтовано авторське бачення сучасного стану та перспектив удосконалення механізму взаємовідносин судової влади і громадськості;

- проведено комплексний аналіз різних форм участі громадськості у функціонуванні судової влади (у формуванні корпусу суддів, у здійсненні правосуддя, громадський контроль), що дало можливість зробити висновок про недоцільність впровадження (виборність суддів), необхідність додаткового теоретичного вивчення та ретельної підготовки (медіація за участю громадськості та інститут громадських мирових суддів) і неефективність (суд присяжних) деяких із них;

- аргументовано, що судді є публічними особами, що дало можливість обґрунтувати ступінь відкритості інформації про них та межі допустимої критики їх діяльності;

- класифіковано персональні сторінки суддів у соцмережах, сформульовано висновок про те, що наповнення напівпублічних та публічних персональних сторінок суддів варто обмежувати та визначено які саме дані не допускається оприлюднювати, що доцільно врахувати при розробці стандартів участі суддів у соціальних мережах та проведенні модерації їх напівпублічних або/та публічних профілів;

удосконалено:

- поняття громадськості у контексті налагодження її взаємовідносин з судовою владою як сукупності окремих соціально-активних людей і їх груп, об'єднаних спільністю становища, інтересів, суспільна діяльність яких базується на ідеях індивідуальної свободи громадян та автономності громад, праві захищати власні інтереси, творити асоціації та спілки аби протистояти і запобігати сваволі державних чиновників;

- розуміння транспарентності не лише як інформаційної відкритості судової влади, але й можливості доступу громадськості до судових процедур, формування суддівського корпусу та участі в органах суддівського самоврядування чи діяльності громадських рад або інших органів;

- систематизацію комунікативних каналів взаємодії суду і громадськості, що підтвердили свою дієвість в процесі апробації (створення, наповнення та ведення судами офіційного веб-сайту; запровадження скайп-зв'язку за визначеним графіком; проведення прес-конференцій, прес-брифінгів, круглих столів, семінарів, презентацій та інших заходів; дні відкритих дверей (для широкого загалу), відкриті дні роботи суддів (для журналістів); діяльність ЗМІ щодо інформування громадськості про функціонування судової влади);

– теоретичне обґрунтування інституту громадського контролю судової влади як однієї із форм її взаємодії з громадськістю, що полягає в оцінюванні виконання судами своїх повноважень, визначенні ефективності їх функціонування;

дістало подальший розвиток:

– положення про те, що взаємодія судової влади з громадськістю можлива лише в умовах розвинутого громадянського суспільства та демократії, що передбачають здатність людей до солідарності, їх ініціативність; наявність достатньої мережі громадських об'єднань, які виступають посередниками у взаємовідносинах держави і громадянського суспільства; наявність незалежних та політично незаангажованих ЗМІ; можливість здійснення громадського контролю;

– положення про те, що одним із найбільш значимих комунікативних каналів взаємодії судової влади і громадськості є ЗМІ, які мають великий вплив на формування суспільної свідомості, громадської думки;

– розуміння дифамації як публічного поширення дійсних або вигаданих відомостей, які принижують честь, гідність чи ділову репутацію судді чи суду, зганьблення у пресі з метою вплинути на виконання ними своїх обов'язків, що має негативний вплив на здійснення правосуддя, а також, загалом на рівень авторитету та довіри до суддів з боку громадськості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані в дисертації висновки і пропозиції мають науково-теоретичну і практичну цінність:

– *у науково-дослідній сфері* – висновки та теоретичні положення сприятимуть подальшому розвитку юриспруденції, розробці актуальних проблем наближення українського судочинства до європейських стандартів;

– *у правотворчості* – для вдосконалення нормативно регулювання правовідносин щодо налагодження стабільного діалогу судової влади і громадськості;

– *у правозастосовчій діяльності* – для вдосконалення практики застосування норм чинного законодавства з метою налагодження процесу взаємодії судової влади й громадськості, в тому числі за участю ЗМІ;

– *у навчальному процесі* – матеріали дисертації використовують під час проведення занять із навчальних дисциплін «Судові та правоохоронні органи», «Конституційне право України», «Теорія держави і права», «Правознавство» (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету від 13 березня 2015 року).

Особистий внесок здобувача. Сформульовані у дисертації положення, узагальнення, висновки, рекомендації, пропозиції обґрунтовано на підставі власних досліджень у результаті опрацювання й аналізу наукових, нормативних та статистичних джерел.

Апробація результатів дисертації. Положення, висновки, узагальнення та обґрунтування, що містяться у роботі, було оприлюднено на наукових

конференціях: 1) Міжнародній юридичній науково-практичній Інтернет-конференції «Проблеми взаємодії суспільства та держави у сучасному правовому просторі» (м. Київ, 27 лютого 2014 року); 2) XVI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правова система в умовах розвитку сучасної державно-правової реальності: генезис та напрями вдосконалення» (м. Тернопіль, 11 квітня 2014 року); 3) Міжнародній юридичній науково-практичній Інтернет-конференції «Інновації в юридичній науці та правозастосовчій практиці» (м. Київ, 29 травня 2014 року); 4) Міжнародній юридичній науково-практичній Інтернет-конференції «Верховенство права у новітніх законодавчих реформах: доктрина і практика» (м. Київ, 11 грудня 2014 року); 5) Міжнародній юридичній науково-практичній Інтернет-конференції «Правотворча та правозастосовча діяльність: теорія, практика, професійний досвід» (м. Київ, 03 березня 2015 року); 6) Міжнародній юридичній науково-практичній Інтернет-конференції «Проблеми гармонізації національного і міжнародного законодавства: досягнення та перспективи» (м. Київ, 19 травня 2015 року) та ін.

Публікації. Основні положення і висновки дисертації викладено у 15 публікаціях, 9 з яких вміщено у фахових юридичних наукових виданнях, перелік яких затверджений ВАК України, у тому числі одна – в міжнародному фаховому науково-практичному правовому виданні та одна – у журналі, що включений до міжнародної наукометричної бази «Index Copernicus International» (Польща).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що охоплюють 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 211 сторінок, з них основного тексту – 182 сторінки, список використаних джерел – 29 сторінок (221 найменування).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтована актуальність теми, окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначені мета і завдання, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, його методологічна та теоретична основи, сформульована наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію основних положень дисертаційного дослідження, його структуру та обсяг.

Розділ 1 “Теоретичний дискурс та дефінітивний апарат дослідження” складається із трьох підрозділів, в яких визначено методологію наукового дослідження, здійснено аналіз джерельної бази, розкрито понятійно-категоріальний апарат дослідження, охарактеризовано особливості судової влади в умовах громадянського суспільства.

Підрозділ 1.1. «Методологічні основи наукового дослідження взаємовідносин судової влади та громадськості» присвячений виробленню методологічних основ дослідження, обранню ефективного інструментарію, що забезпечує оптимальне досягнення постановленої мети наукового пошуку. Встановлено, що для дослідження взаємовідносин судової влади і громадськості доцільно використовувати комплексний підхід, з максимальним застосуванням досить широкого діапазону методів, причому поряд з класичною методологією

(філософсько-світоглядні, загальнонаукові та конкретно наукові методи), слід застосовувати і сучасні методи.

Так, уточнення дефінітивного апарату дослідження з використанням термінологічного методу, дозволило стверджувати, що судову владу не варто ототожнювати лише із судовою системою, а суди – це не єдині органи судової влади. Судова система охоплює сукупність судових установ, основним призначенням яких є здійснення правосуддя. Судова влада, однак, здійснює не тільки правосуддя, а й певною мірою контроль, а до її складу входить не лише судоустрій країни, а вся судова система, включаючи Державну судову адміністрацію і її територіальні управління, апарати судів, які здійснюють організаційне забезпечення діяльності судів, а також весь суддівський корпус.

Аналіз джерельної бази, і в першу чергу наукової літератури, під час опрацювання якої відбувалося формування методологічних основ дослідження, став елементом виробленої методології, адже є окремим самостійним і надзвичайно важливим методом наукового пізнання – бібліографічним методом, оскільки знання і осмислення опублікованих джерел інформації з теми дослідження – неодмінна умова забезпечення якості наукового дослідження.

У підрозділі 1.2. «Громадянське суспільство як передумова становлення взаємовідносин судової влади та громадськості» увага акцентується на тому, що лише в умовах розвинутого громадянського суспільства, правової держави і демократії стає можливим налагодження взаємовідносин, гармонійна взаємодія владних структур з громадськістю. Функціонування розвинутих інституцій громадянського суспільства уможлиблює реалізацію та поширення різних форм взаємодії і солідарності.

Становлення в Україні громадянського суспільства та правової державності пов'язане із забезпеченням належного функціонування судової влади, підвищенням її ролі та авторитету у системі державної влади та суспільстві, а також з розширенням контрольних функцій громадськості, її участю в організації та здійсненні правосуддя. У той же час, передумовою вироблення форм та методів ефективної взаємодії судової влади та громадськості є громадянське суспільство.

У підрозділі 1.3. «Поняття «громадськість» у контексті налагодження взаємовідносин із судовою владою» здійснено аналіз різноманітних підходів до визначення поняття «громадськість», що дав можливість сформулювати альтернативну дефініцію, яка відображає сутність даного феномену: громадськість - це сукупність окремих соціально-активних людей і їх груп, об'єднаних спільністю становища, інтересів, суспільна діяльність яких базується на ідеях індивідуальної свободи громадян та автономності громад, праві захищати власні інтереси, творити асоціації та спілки аби протистояти і запобігати сваволі державних чиновників. Втім, варто визнати, що «громадськість» - узагальнене, збірне поняття, сутність якого може бути розкрита через суб'єктний склад, адже всі комунікації здійснюються через конкретні групи чи індивідів, в тому числі відбувається формування громадської думки. У зв'язку з цим, до суб'єктів, що охоплюються поняттям «громадськість» можемо віднести: фізичних осіб; громадські об'єднання; територіальні громади та нелегалізовані громадські формування або спільноти; ЗМІ.

Розділ 2 «Форми взаємодії судової влади з громадськістю» містить чотири підрозділи, де досліджуються: поняття та форми взаємодії судової влади та громадськості; сутність транспарентності судової влади як передумови взаємодії судової влади та громадськості; участь громадськості у формуванні корпусу суддів та здійсненні правосуддя; громадський контроль судової влади та ЗМІ як комунікативний канал взаємодії судової влади та громадськості.

У підрозділі 2.1. *«Характеристика взаємовідносин судової влади і громадськості»*, на основі даних соціологічних опитувань констатовано, що сьогодні в Україні склався негативний імідж суду, внаслідок чого помітне зниження довіри населення до нього. Відтак проблема налагодження взаємовідносин судової влади і громадськості набуває вагомого, першорядного значення, а її вирішення здатне повернути довіру громадян до суду і суддів, що є одним з найбільш важливих завдань судової влади на сьогоднішній день.

Інтегрування правосуддя у суспільство вимагає, щоб судова влада стала відкритою та навчилася повідомляти про себе та свою діяльність, інформувати громадськість. При цьому ідея полягає не у перетворенні судів у «відкрити циркову арену», балаган, а в тому, щоб сприяти у першу чергу прозорості судового процесу.

Взаємовідносинами в широкому розумінні є зв'язок між двома або більше суб'єктами, який за характером впливу, який здійснюють суб'єкти один на одного, можуть бути нейтральними, позитивними або негативними. Взаємовідносини держави і суспільства, як правило, нейтральними бути не можуть. З від'ємним знаком ці зв'язки, якщо це відносини підпорядкування, підкорення, при активному втручанні держави у життя суспільства, що характерно для етатизму. Позитивні відносини – відносини партнерства, але при цьому передбачається існування громадянського суспільства.

Виходячи з того, що взаємний зв'язок, погоджена дія між суб'єктами, обопільний вплив суб'єктів один на одного визначається як взаємодія, позитивні взаємовідносини судової влади та громадськості слід трактувати саме як взаємодію, яка загалом може здійснюватися у формах співробітництва, взаємодопомоги, координації, керівництва, а також нагляду і контролю.

Характеризуючи взаємодію судової влади з громадськістю, визначено наступні форми впливу судової влади на громадськість: 1) впорядкування суспільних відносин у процесі здійснення правосуддя; розгляд і вирішення спорів за зверненнями громадян та юридичних осіб і, таким чином, гарантування законності і правопорядку; 2) забезпечення права кожного на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією та законами України; 3) здійснення правоінтерпретаційної функції шляхом надання роз'яснень рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства на основі узагальнень судової практики; 4) виявлення поваги до всіх, хто постає перед судом чи звертається до суду, надання якісних послуг; 5) підвищення правосвідомості, правової культури громадян, сприяння формуванню знань про права, їх захист тощо.

Громадськість безпосередньо або опосередковано чинить вплив на судову владу шляхом: участі у формуванні судової влади; участі у здійсненні судової влади; здійснення громадського контролю судової влади.

Охарактеризовано способи проведення комунікативної роботи судів, що є необхідним з метою підвищення рівня обізнаності громадськості стосовно діяльності системи судочинства та зростання довіри до неї. Здійснення зовнішніх комунікацій повинно включати контакти як із ЗМІ, так і безпосередньо з громадськістю. Дані види комунікацій мають бути скоординованими між собою, і потенційно спроможні сприяти покращанню роботи судів.

Підрозділ 2.2. «Участь громадськості у формуванні корпусу суддів та здійсненні правосуддя» присвячений аналізу ідеї виборності суддів, громадських обговорень кандидатів на посаду судді; інститутів народних засідателів та присяжних у здійсненні правосуддя; посередництва (медіації) як способу альтернативного розв'язання спорів за участю громадськості та інституту громадських мирових суддів.

Щодо участі громадськості у формуванні корпусу суддів слід акцентувати, що призначення та обрання суддів повинно відбуватися відкрито, однак немає жодних підстав вважати виборність суддів загальноновизнаним показником демократичності чи високої якості правосуддя. Зважаючи на наявність неоднозначних і сумнівних моментів, впровадження інституту виборності суддів в Україні є передчасним, потребує подальшого ґрунтовного дослідження та ретельної підготовки на науково обґрунтованих засадах. Більш доцільним в сучасних умовах є запровадження громадських обговорень кандидатів на посаду судді на етапі проведення конкурсу на заміщення вакантної посади судді, а також перед їх безстроковим обранням. На даний час Вища кваліфікаційна комісія суддів України публікує інформацію про підготовку матеріалів про обрання суддів безстроково або їх переведення, однак перші призначення до місцевих судів залишаються поза громадським оком. Розміщувати інформацію про кандидатів на посади суддів варто не тільки на офіційному веб-порталі Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, але й у місцевих друкованих ЗМІ, що дозволить отримати інформацію про особисті та моральні характеристики претендентів як позитивного, так і негативного змісту. Ці дані, після їх перевірки, слід враховувати при вирішенні питання про рекомендацію для призначення чи обрання на посаду судді конкретного претендента. Не менш важливим є забезпечення можливості громадян відкликати суддю, який не виконує чи неналежним чином виконує свої повноваження, що також стане гарантією реалізації принципу народовладдя та сприятиме відновленню довіри до суддів.

Безпосередня участь громадськості у здійсненні правосуддя відбувається через інститути народних засідателів і присяжних. Інститут народних засідателів загалом можна вважати формальною демонстрацією дотримання принципу народовладдя та участі громадськості у судочинстві, що залишився нам у спадщину від Радянського Союзу, тому в деякій мірі виправданою є спроба замінити його на інститут присяжних. Однак, і інститут присяжних у сучасних умовах є неефективним, оскільки населення не готове до прийняття та сприйняття судового рішення. Саме тому, більш результативними формами участі громадськості у здійсненні правосуддя можуть стати: 1) інститут медіації як спосіб альтернативного розв'язання спорів за участю громадськості, по суті своїй досудового врегулювання спору, або за пропозицією судді; 2) інститут громадських мирових суддів, що міг би бути запроваджений у системі місцевого самоврядування.

У підрозділі 2.3. «Громадський контроль судової влади: поняття, принципи, форми, методи» визначено громадський контроль судової влади як діяльність громадськості з оцінювання виконання судами своїх повноважень, визначення ефективності їх функціонування. Найбільш важливими передумовами ефективного функціонування громадського контролю судової влади є: 1) становлення громадянського суспільства, що передбачає значне розширення контрольних функцій громадськості; 2) забезпечення транспарентності судової влади; 3) об'єктивність ЗМІ у висвітленні інформації.

Громадський контроль судової влади може здійснюватися методами спостереження, опитування, аналізу, прогнозування та ін. Формами здійснення громадського контролю судової влади можуть бути: соціологічні та статистичні дослідження, діяльність громадських рад, у виключних випадках - оцінення винесених суддею рішень, їх відповідності принципам і нормам права, моральним засадам суспільства.

Громадський контроль судової влади повинен здійснюватися у чітко визначених формах та встановлених межах. Для цього необхідно прийняти Закон України «Про громадський контроль», який регламентував би здійснення громадського контролю судової влади, передбачив би певні гарантії, які не дозволять судовим органам ухилятися від взаємодії з суб'єктами громадського контролю.

У підрозділі 2.4. «Засоби масової інформації як комунікативний канал взаємодії судової влади та громадськості» доведено, що засоби масової інформації (ЗМІ) мають великий вплив на формування суспільної свідомості, громадської думки, відіграють немаловажну роль у відносинах між судовою владою та громадянським суспільством. Нажаль, з різних причин судді не завжди прагнуть до контактів з журналістами, так й журналісти переважно відстежують скандали, сенсації, віддають перевагу негативним матеріалам. Відтак важливим завданням сьогодні є налагодження конструктивних взаємовідносин між ЗМІ та судами, причому метою є не стільки створення «позитивного іміджу суду», скільки формування у громадян правильної думки про організацію роботи судів та розгляд справ. Певні стандарти взаємодії судів та ЗМІ вже розроблено та зафіксовано як у міжнародних актах, так і в міжнародній судовій практиці, де чітко і виключно передбачено ряд випадків, в яких допускається обмеження журналістської свободи, коли є загроза іншим, більш важливим цінностям.

В Україні суддям та журналістам ще потрібно вчитися співпрацювати, дотримуватися певних правил, поважати працю один одного, бути толерантними, доброзичливими. Доцільно поширювати практику функціонування прес-служб та прес-секретарів, суддів-спікерів у судах, проводити їх навчання, розвивати професійні навички комунікаційної діяльності.

Загалом, становлення взаємодії судової влади із громадськістю не вичерпується лише розвитком інститутів громадського контролю в сфері правосуддя, не обмежується лише формуванням відносин із ЗМІ, однак інші напрямки є ще недостатньо розробленими у науковій літературі та потребують подальших ґрунтовних досліджень, включаючи вивчення, осмислення та використання досвіду розвинутих країн.

Розділ 3 «Публічність та доступна критика суддів» складається із чотирьох підрозділів, присвячених визначенню меж публічності суддів, відкритості інформації про них та меж можливої критики їх діяльності; дослідженню правових та етичних аспектів користування суддів соціальними мережами в Інтернеті, визначенню меж між інформуванням громадськості та дифамацією, що вчиняється з метою вплинути на виконання суддями своїх професійних обов'язків. Крім того, в даному розділі проведено аналіз зарубіжного досвіду забезпечення взаємодії між судами та громадськістю, ЗМІ.

У підрозділі 3.1. *«Судді як публічні особи: межі відкритості інформації про них та межі можливої критики їх діяльності»* аргументовано, що на сьогоднішній день неабиякого значення набуває законодавче закріплення поняття «публічна особа», доведено належність суддів до числа публічних осіб, що означає високий ступінь відкритості інформації про них. Це обумовлюється, з одного боку, наявністю громадського інтересу до суддів, а з іншого – необхідністю зміцнювати довіру громадян до суду, власним прикладом пропагуючи додержання вимог закону та високих стандартів поведінки. Лише невелике коло справді особистих питань можна вважати конфіденційною, приватною інформацією (стан здоров'я, дошлюбні, шлюбні відносини, відносини між батьками та дітьми, особисті стосунки тощо).

Наголошено також на потребі формулювання концепції розумних очікувань приватності, щоб публічні особи, в тому числі судді, точно знали, де і коли вони знаходяться у захищеній сфері, а де і коли повинні бути готові до втручання з боку інших осіб, в тому числі ЗМІ, як вони повинні себе поводити в конкретній ситуації.

Обґрунтовано, що межі допустимої критики суддів і судових рішень є максимально вузькими, хоча Європейський суд з прав людини вказує, що інформація про судовий процес, включаючи коментарі, сприяє гласності і, отже, цілком узгоджується з вимогою про публічний розгляд справ. Якщо критика судових проблем або окремих суддів спирається на належні факти та розслідування, що є частиною громадянського обговорення важливих суспільних проблем, то підстав обмежувати свободу ЗМІ немає.

У підрозділі 3.2. *«Судді як користувачі соціальних мереж в Інтернеті: правові та етичні аспекти»* акцентовано, що, зважаючи на інтенсивний розвиток і урізноманітнення засобів електронної комунікації в мережі Інтернет і те, що судді як публічні особи не позбавлені права користуватися соціальними мережами, важливого значення набуває питання щодо принципів та меж такого користування. При вирішенні цього питання, класифіковано персональні сторінки в соцмережах, зокрема: приватні профілі, що не пов'язані із професійною діяльністю судді; напівпублічні профілі, що допускають можливість ідентифікувати суддю, однак не містять інформації, яка стосується його професійної діяльності; публічні (офіційні) профілі, що використовуються у професійній діяльності судді.

Звичайно, створення персональних сторінок у соцмережі є особистою справою суддів, однак аргументовано, що наповнення напівпублічних та публічних персональних сторінок суддів варто обмежувати. Зокрема, не допускається оприлюднення будь-яких даних: 1) що суперечать принципу аполітичності суддів; 2) що компрометують суддю чи судову владу, дають привід сумніватися у його чесності, справедливості та неупередженості; 3) які афішують дружні стосунки з

працівниками прокуратури, адвокатами; 4) що можуть викликати обурення громадськості; 5) які ставлять під сумнів моральність та духовні цінності судді. Запропоновано врахувати ці рекомендації при розробці стандартів участі суддів у соціальних мережах та проводити модерацію напівпублічних та публічних профілів з точки зору дотримання цих обмежень.

Підрозділ 3.3. «Дифамація як спосіб незаконного впливу на суддів та права людини: пошук рівноваги» присвячений дослідженню дифамації як одного із достатньо небезпечних способів незаконного впливу на суддів, що має негативний вплив на здійснення правосуддя, а також, загалом на рівень авторитету та довіри до суддів з боку громадськості. Найбільш точним визначенням дифамації вказано її сприйняття як публічного поширення дійсних або вигаданих відомостей, які принижують честь, гідність чи ділову репутацію судді чи суду, зганьблення у пресі з метою вплинути на виконання ними своїх обов'язків. Разом з тим, свобода висловлювань складає одну з невід'ємних підвалин демократичного суспільства і одну з основних умов для його прогресу і самореалізації кожної особи, тому прийнятними є не тільки "інформація" чи "ідеї", які прихильно сприймаються чи вважаються необразливими чи сприймаються з байдужістю, але також і ті, які ображають, шокують чи дратують.

Узагальнення практики Європейського суду з прав людини, щодо розгляду справ, пов'язаних з дифамацією, дозволило виробити певні позиції, які мають засадничий характер: 1) будь-яке втручання влади у користування свободою вираження поглядів повинно бути передбачене законом; 2) необхідність розмежування думки і факту (можливість довести, що свідчення відповідають дійсності); 3) важливість обговорення у пресі питань загальносуспільного значення; 4) підвищена терпимість публічних осіб, державних службовців до критики; 5) добросовісність журналістів при підготовці та висвітленні інформації (дотримання «журналістської етики»), а також використання коректних форм критики тощо.

Зважаючи на те, що Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав людини, в тому числі вживати всіх заходів для забезпечення основних прав людини і свобод, у тому числі в галузі свободи вираження поглядів та переконань, обґрунтовано, що встановлення кримінальної відповідальності за дифамацію є надмірним, натомість достатніми є закріплені у законодавстві цивільно-правові засоби захисту честі, гідності та ділової репутації.

У підрозділі 3.4. «Деякі особливості зарубіжного досвіду взаємодії судів та громадськості» підкреслено, що для оптимізації процесу налагодження конструктивних взаємозв'язків між судовою владою та громадськістю, для прискорення проведення судової реформи в Україні, зміцнення довіри громадян до суду не слід забувати про позитивний досвід у цій сфері розвинутих європейських держав. Його вивчення, сприйняття, аналіз та переосмислення з врахуванням національних традицій дасть можливість прискорити вирішення цього важливого завдання. Проведений загальний аналіз ситуації щодо взаємодії судової влади та громадськості, що склалась у деяких зарубіжних країнах, дав змогу зробити висновок, що відкритість по відношенню до суспільства, а також розвиток та

удосконалення формування відносин із ЗМІ мають значення в першу чергу для самої судової системи.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні на основі системного та критичного аналізу теорії і практики функціонування судової влади здійснене обґрунтування варіанту оптимізації механізму взаємовідносин судової влади й громадськості. Отримані результати підтверджують актуальність теми і важливість вирішення окреслених задач, що можна викласти у таких висновках:

1. Налагодження конструктивних взаємовідносин, гармонійна взаємодія владних структур з громадськістю можлива лише в умовах розвинутого громадянського суспільства, яке передбачає а) здатність людей до солідарності, до інтеграції у громаду, їх «зрілість» та ініціативність, б) наявність достатньої мережі громадських об'єднань, через які реалізуються особисті ініціативи та які виступають посередниками у взаємовідносинах держави, в тому числі судової влади, і громадянського суспільства, в) наявність незалежних та політично незаангажованих ЗМІ, г) можливість брати участь в удосконаленні функціонування судової влади, в першу чергу, шляхом здійснення громадського контролю.

2. У контексті налагодження взаємовідносин з судовою владою, громадськість визначено як сукупність окремих соціально-активних людей і їх груп, об'єднаних спільністю становища, інтересів, суспільна діяльність яких базується на ідеях індивідуальної свободи громадян та автономності громад, праві захищати власні інтереси, творити асоціації та спілки аби протистояти і запобігати сваволі державних чиновників. «Громадськість» - узагальнене поняття, сутність якого може бути розкрита через суб'єктний склад. Отож, до суб'єктів, що охоплюються поняттям «громадськість» відносимо: фізичних осіб; громадські об'єднання; територіальні громади та нелегалізовані громадські формування або спільноти; ЗМІ.

3. Взаємовідносини судової влади і громадськості в умовах громадянського суспільства доцільно будувати шляхом реалізації різних форм взаємодії, які повинні охоплювати не лише моніторингово-контролюючі заходи, але і інші форми участі громадськості у функціонуванні судової влади, та гарантуватися забезпеченням її транспарентності, гласності та відкритості, обговорення всіх питань у рамках публічного дискурсу. При цьому транспарентність слід трактувати не лише як інформаційну відкритість судової влади, але й доступ громадськості до судових процедур, формування суддівського корпусу та участь в органах суддівського самоврядування чи діяльності громадських рад тощо.

4. Активна розбудова інформаційних зв'язків між судом та громадськістю, що спостерігається останнім часом, дозволила урізноманітнити комунікативні канали взаємодії. Зокрема, свою дієвість показало використання окремими судами таких комунікативних каналів взаємодії, як: а) створення, наповнення та ведення судами офіційного веб-сайту; б) запровадження скайп-зв'язку з відділом приймальні громадян, з представниками апарату судів за визначеним графіком; в) проведення прес-конференцій, прес-брифінгів, круглих столів, семінарів, презентацій та інших заходів; г) дні відкритих дверей (для широкого загалу), відкриті дні роботи суддів (для журналістів); д) діяльність ЗМІ щодо інформування громадськості про

функціонування судової влади. Вважаємо за доцільне, рекомендувати обов'язкове використання судами тих комунікативних каналів, які підтвердили свою ефективність в процесі їх апробації і здатні покращити поширення об'єктивної інформації про суди, посилити авторитет судової влади та підвищити довіру громадян до неї.

Одним із найбільш значимих комунікативних каналів взаємодії судової влади і громадськості є ЗМІ, які мають великий вплив на формування суспільної свідомості, громадської думки, відіграють немаловажну роль у відносинах між судовою владою та громадянським суспільством. Вироблення конструктивних взаємовідносин між ЗМІ та судами потрібне не стільки з метою створення «позитивного іміджу суду», скільки формування у громадян правильної думки про організацію роботи судів та розгляд справ. В Україні суддям та журналістам ще потрібно вчитися співпрацювати, дотримуватися певних правил, поважати працю один одного, бути толерантними, доброзичливими. Доцільно поширювати практику функціонування прес-служб та прес-секретарів, суддів-спікерів у судах, проводити їх навчання, розвивати професійні навички комунікаційної діяльності.

5. Участь громадськості у функціонуванні судової влади може мати місце як під час формування корпусу суддів, так і безпосередньо в процесі здійснення правосуддя. Участь у формуванні корпусу суддів може здійснюватися: а) шляхом прямих виборів суддів народом; б) через громадське обговорення кандидатів на посаду судді на етапі проведення конкурсу на заміщення вакантної посади судді; в) через проведення громадських обговорень кандидатур суддів перед їх безстроковим обранням; г) шляхом забезпечення механізму реалізації права громадян відкликати суддів з посади, якщо вони не виконують чи неналежним чином виконують свої повноваження.

Участь громадськості у здійсненні правосуддя можлива через: а) інститути народних засідателів та присяжних; б) інститут посередництва (медіації) як спосіб альтернативного розв'язання спорів за участю громадськості; в) інститут громадських мирових суддів.

Проведений аналіз позитивних і негативних сторін вказаних варіантів участі громадськості у функціонуванні судової влади дає можливість зробити висновок про недоцільність впровадження та неефективність деяких із них. Зокрема, це стосується виборності суддів безпосередньо народом та функціонування суду присяжних у теперішній його варіації. Окремі з них потребують ще додаткового теоретичного вивчення та ретельної підготовки (медіація за участю громадськості та інститут громадських мирових суддів, що міг би бути запроваджений у системі місцевого самоврядування). Найбільш реальним і раціональним сьогодні є законодавче забезпечення можливостей громадського обговорення претендентів на посаду судді, кандидатур суддів перед їх безстроковим обранням, а також відкликання суддів з посади, якщо вони не виконують чи неналежним чином виконують свої повноваження.

6. Громадський контроль судової влади як одну із форм її взаємодії з громадськістю найкраще визначати як діяльність громадськості з оцінювання виконання судами своїх повноважень, визначення ефективності їх функціонування. Серед методів громадського контролю судової влади (спостереження, опитування,

аналіз, прогнозування та ін.), особливо результативним вважаємо метод опитування за допомогою карток громадянського звітування (КГЗ). Формами здійснення громадського контролю судової влади можуть бути: соціологічні та статистичні дослідження, діяльність громадських рад, у виключних випадках - оцінення винесених суддею рішень, їх відповідності принципам і нормам права, моральним засадам суспільства.

7. Визначаючи ступінь публічності та межі доступної критики суддів та судових рішень, ми дійшли висновку, що належність суддів до числа публічних осіб не підлягає сумніву, а це означає високий ступінь відкритості інформації про них. Це обумовлюється як наявністю громадського інтересу до суддів, так і необхідністю зміцнювати довіру громадян до суду. Лише невелике коло справді особистих питань можна вважати конфіденційною інформацією (стан здоров'я, шлюбні відносини, відносини між батьками та дітьми, особисті стосунки тощо).

У чинному законодавстві доцільно не тільки закріпити поняття «публічна особа», але й сформулювати концепцію розумних очікувань приватності, щоб публічні особи, в тому числі судді, точно знали, де і коли вони знаходяться в захищеній сфері, а де і коли вони повинні бути готові до втручання з боку інших осіб, в тому числі ЗМІ, як вони повинні себе вести в тій чи іншій ситуації.

Межі допустимої критики суддів і судових рішень є максимально вузькими, хоча Європейський суд з прав людини вказує, що інформація про судовий процес, включаючи коментарі, сприяє гласності і, отже, цілком узгоджується з вимогою про публічний розгляд справ. Якщо критика судових проблем або окремих суддів спирається на належні факти та розслідування, що є частиною громадянського обговорення суспільних проблем, то підстав обмежувати свободу ЗМІ немає.

8. При вирішенні питання щодо меж та принципів використання соціальних мереж як комунікативного каналу судової влади та громадськості, виділено такі види персональних сторінок суддів у соцмережах: приватні профілі, що не пов'язані із професійною діяльністю судді; напівпублічні профілі, що допускають можливість ідентифікувати суддю, однак не містять інформації, яка стосується його професійної діяльності; публічні (офіційні) профілі, що використовуються у професійній діяльності судді.

Хоча створення персональних сторінок у соцмережі є все ж особистою справою суддів, однак наповнення напівпублічних та публічних акаунтів суддів варто обмежувати відповідно до рекомендованих обсягів участі суддів у соціальних мережах та проводити модерацію напівпублічних або/та публічних профілів з точки зору дотриманням встановлених обмежень.

9. Одним із достатньо небезпечних способів незаконного впливу на суддів, що має негативний вплив на здійснення правосуддя, а також, загалом на рівень авторитету та довіри до суддів з боку громадськості, є дифамація - публічне поширення дійсних або вигаданих відомостей, які принижують честь, гідність чи ділову репутацію судді чи суду, зганьблення у пресі з метою вплинути на виконання ними своїх обов'язків.

У демократичному суспільстві судова система потребує забезпечення гласності, відкритості, що гарантуватиме взаємодію, конструктивний діалог із громадськістю, в тому числі через ЗМІ. Закріплення у законодавстві

основоположних етичних принципів журналістики, а також ефективного механізму їх дотримання сприятиме становленню рівноваги між правом людини на свободу переконань і на їх вільне вираження та забезпеченням принципу незалежності та безсторонності судової влади, захисту репутації суддів.

10. Загальний аналіз ситуації щодо взаємодії судової влади та громадськості, що склалась у деяких зарубіжних країнах, свідчить про те, що відкритість по відношенню до суспільства, а також розвиток та удосконалення формування відносин із ЗМІ мають значення в першу чергу для самої судової системи. Для цього є очевидні причини: оскільки громадськість отримує велику кількість інформації саме через ЗМІ, важливим є те, яким чином відбувається співпраця. Беручи до уваги досвід США можна сказати, що свобода обговорення повинна мати якнайширший діапазон, що узгоджується з неодмінною вимогою об'єктивного й належного здійснення правосуддя.

Для максимальної оптимізації процесу налагодження конструктивних взаємозв'язків між судовою владою та громадськістю, для прискорення проведення судової реформи в Україні, зміцнення довіри громадян до суду важливе значення має вивчення, сприйняття, узагальнення та переосмислення позитивного досвіду у цій сфері розвинутих європейських держав. Врахування національних традицій та творчий підхід до імплементації позитивних напрацювань та досвіду зарубіжних держав, а також міжнародних стандартів у сфері правосуддя, дозволить досягнути необхідної взаємодії судової влади та громадськості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Каблак П. І. Судова влада та громадськість: проблеми вироблення взаємодії/ П. І. Каблак // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. - 2013. - Вип. 11. - С. 215-218.
2. Каблак П. І. Засоби масової інформації у взаємодії судової влади та громадськості/ П. І. Каблак // Юридичний вісник. – 2014. - № 6. – С. 47-54.
3. Каблак П. І. Деякі міркування щодо визначення поняття "громадськість" у контексті налагодження взаємовідносин із судовою владою / П. І. Каблак // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. - 2014. - №12. - С. 186-189.
4. Каблак П. І. Дифамація як спосіб незаконного впливу на суддів та права людини: пошук рівноваги/ П. І. Каблак// Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. Вип. 74/ редкол.: С. В. Ківалов та ін.; відп. за вип. В. М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2014. – С. 326-332.
5. Каблак П. Сутність та значення громадського контролю судової влади/ П.Каблак// Jurnalul juridic național: teorie și practică. – 2014. - № 5 (9). – С. 62-68.
6. Каблак П. І. Суди та громадськість: зарубіжний досвід взаємодії [Електронний ресурс] / П. І. Каблак // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. - № 4. – С. 211-215. - Режим доступу: http://www.pap.in.ua/4_2014/57.pdf

7. Каблак П. І. Судді як користувачі соціальних мереж в Інтернеті: правові та етичні аспекти/ П. І. Каблак// Публічне право. – 2014. - № 4 (16). – С. 125-131.

8. Каблак П. І. Участь громадян у здійсненні правосуддя як форма взаємодії судової влади та громадськості/ П. І. Каблак// Порівняльно-аналітичне право. – 2015. - № 1. – С. 331-334. - Режим доступу: http://www.pap.in.ua/1_2015/99.pdf

9. Каблак П. І. Значення громадянського суспільства та демократії у становленні взаємодії судової влади і громадськості/ П. І. Каблак, В. М. Кравчук// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Випуск 2. Том 3. – Херсон, 2015. – С.161-166.

Опубліковані праці апробаційного характеру

1. Каблак П. І. Методологія карток громадянського звітування як спосіб налагодження взаємозв'язку громадськості та суду/ П. І. Каблак// Проблеми взаємодії суспільства та держави у сучасному правовому просторі: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 27 лютого 2014 року. Тези наук. доповідей. – К., 2014. – С. 215-219.

2. Каблак П. І. Громадський контроль судової влади/ П. І. Каблак// Матеріали. XVI Всеукраїнська науково-практична конференція «Правова система в умовах розвитку сучасної державно-правової реальності: генезис та напрями вдосконалення»: Збірник матеріалів, м. Тернопіль, 11 квітня 2014 року. Тези наукових доповідей. – Тернопіль, ТзОВ «Терно-граф», 2014. – С. 29-32.

3. Каблак П. І. Громадянське суспільство як передумова становлення взаємодії судової влади та громадськості/ П. І. Каблак// Інновації в юридичній науці та правозастосовчій практиці: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 29 травня 2014 року. Тези наукових доповідей. – К., 2014. – С. 284-287.

4. Каблак П. І. Проблема визначення меж публічності та доступної критики суддів/ П. І. Каблак// Верховенство права у новітніх законодавчих реформах: доктрина і практика: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 11 грудня 2014 року. Тези наукових доповідей. – К., 2014. – С.156-163.

5. Каблак П. І. Зміст взаємовідносин судової влади та громадськості [Електронний ресурс]/ П. І. Каблак// Правотворча та правозастосовча діяльність: теорія, практика, професійний досвід. Міжнародна юридична науково-практична Інтернет-конференція, м. Київ, 3 березня 2015 року. – Режим доступу: <http://legalactivity.com.ua/>

6. Каблак П. І. Комунікативні канали судової влади та громадськості/ П. І. Каблак// Проблеми гармонізації національного і міжнародного законодавства: досягнення та перспективи: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 19 травня 2015 року. Тези наукових доповідей. – К., 2015. – С. 14-19.

АНОТАЦІЯ

Каблак П. І. Взаємовідносини судової влади та громадськості (правові і організаційні аспекти). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура. – Приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права», Львів, 2015.

У дисертації комплексно досліджується проблематика взаємовідносин судової влади та громадськості, характеризується участь громадськості у формуванні судової влади, у здійсненні судової влади, а також громадський контроль судової влади як форми взаємодії судової влади та громадськості; оцінюється значення засобів масової інформації як комунікативного каналу взаємодії судової влади та громадськості. Особливу увагу приділено обґрунтуванню належності суддів до числа публічних осіб і окресленню меж відкритості інформації про них та меж можливої критики їх діяльності. Також у дисертації розглядаються правові та етичні аспекти користування суддів соціальними мережами в Інтернеті; з'ясовуються межі між інформуванням громадськості, правом людини на свободу переконань і на їх вільне вираження та дифамацією, що вчиняється з метою вплинути на виконання суддями своїх професійних обов'язків. На підставі аналізу теоретичних і практичних даних, зібраного матеріалу, виходячи із норм чинного законодавства, обґрунтовуються основні напрями вдосконалення взаємовідносин судової влади та громадськості з метою відновлення довіри до суду і суддів та забезпечення умов їх повноцінного функціонування.

Ключові слова: судова влада, громадськість, взаємодія громадськості та судової влади, комунікація, громадянське суспільство, транспарентність судової влади, громадський контроль судової влади, ЗМІ, публічна особа, дифамація.

АННОТАЦІЯ

Каблак П. И. Взаимоотношения судебной власти и общественности (правовые и организационные аспекты). - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.10 - судоустройство; прокуратура и адвокатура. – Частное высшее учебное заведение «Львовский университет бизнеса и права», Львов, 2015.

В диссертации комплексно исследуется проблематика взаимоотношений судебной власти и общественности, анализируется значение гражданского общества, демократии как предпосылки становления взаимодействия судебной власти и общественности. Также сформулирована дефиниция и формы взаимоотношений, взаимодействия судебной власти и общественности; соотношение понятий «контроль» и «взаимодействие».

В процессе исследования форм взаимодействия судебной власти и общественности, затронут вопрос о транспарентности судебной власти. Произведена характеристика основных форм взаимодействия судебной власти и общественности, как то: участие общественности в формировании судебного корпуса (1) путем прямых выборов судей народом; 2) через общественное обсуждение кандидатов на должность судьи на этапе проведения конкурса на замещение вакантной должности судьи; 3) через проведение общественных

обсуждений кандидатур судей перед их бессрочным избранием; 4) путем обеспечения механизма реализации права граждан отозвать судей с должности, если они не выполняют или ненадлежащим образом выполняют свои полномочия); участие общественности в осуществлении судебной власти (через: 1) институты народных заседателей и присяжных; 2) институт посредничества (медиации) как способ альтернативного разрешения споров с участием общественности; 3) институт общественных мировых судей); а также общественный контроль судебной власти (деятельность общественности по оценке выполнения судами своих полномочий, определение эффективности их функционирования).

В диссертации оценивается значение средств массовой информации как коммуникативного канала взаимодействия судебной власти и общественности, а также рассмотрены другие коммуникативные каналы взаимодействия, в частности: 1) создание, наполнение и ведение судами официального сайта; 2) введение скайп-связи с представителями аппарата судов по определенному графику; 3) проведение пресс-конференций, пресс-брифингов, круглых столов, семинаров, презентаций и других мероприятий; 4) дни открытых дверей (для широкой публики), открытые дни работы судей (для журналистов); 5) деятельность СМИ по информированию общественности о функционировании судебной власти.

Особое внимание уделено обоснованию принадлежности судей к числу публичных лиц и определению границ открытости информации о них и границ возможной критики их деятельности; выясняются границы между информированием общественности, правом человека на свободу убеждений и на их свободное выражение и диффамацией, что совершается с целью повлиять на выполнение судьями своих профессиональных обязанностей.

Также в диссертации рассматриваются правовые и этические аспекты пользования судей социальными сетями в Интернете. Так, создание персональных страниц в соцсети является личным делом судей, но наполнение полупубличных и публичных аккаунтов судей стоит ограничивать. В частности, не допускается обнародование информации или фотографий, что: 1) противоречат принципу аполитичности судей; 2) компрометируют судью или судебную власть, дают повод сомневаться в его честности, справедливости и беспристрастности; 3) афишируют дружеские отношения с работниками прокуратуры, адвокатами; 4) могут вызвать возмущение общественности; 5) ставят под сомнение нравственность и духовные ценности судьи. Учитывая эти рекомендации предложено разработать стандарты участия судей в социальных сетях и проводить модерацию публичных профилей с точки зрения соблюдения установленных ограничений.

На основании анализа теоретических и практических данных, собранного материала, исходя из норм действующего законодательства, обосновываются основные направления совершенствования взаимоотношений судебной власти и общественности с целью восстановления доверия к суду и судей и обеспечение условий их полноценного функционирования.

Ключевые слова: судебная власть, общественность, взаимодействие общественности и судебной власти, коммуникация, гражданское общество, транспарентность судебной власти, общественный контроль судебной власти, СМИ, публичное лицо, диффамация.

ANNOTATION

Kablak P.I. Relationship of the judiciary and the public (the legal and organizational aspects). - On the rights of a manuscript.

The dissertation to obtain a scientific degree of a candidate in legal studies with specialisation 12.00.10 - Judiciary; prosecution and advocacy. – Private Higher Educational Institution «Lviv University of Business and Law», Lviv, 2015.

The problem of mutual relations of the judiciary and the public has been researched integrated in the dissertation. The public participation in the formation and implementation of the judiciary and public control of the judiciary as forms of interaction between the judiciary and the public are characterized. Value of the media as a communication channel of interaction between the judiciary and the public is estimated. Particular attention justification accessories judges among public officials and the characterization of the boundaries of openness of information about them and the boundaries of the possible criticism of their activities is paid. The dissertation analyzes the legal and ethical aspects of the use of judges on the internet social networks, the use of other available online resources to communicate; clarified the boundaries between informing the public, the right to freedom of opinion and of expression and defamation, which is done to influence the performance of the judges of their professional duties. The concrete ways of improvement of relations between the judiciary and the public to restore confidence in the courts and judges, and to ensure conditions for their complete functioning are formulated on the basis of analysis of theoretical and practical data, gathered material and norms of the existing legislation.

Keywords: the judiciary, the public, the interaction of the public and the judiciary, communication, civil society, transparency of the judiciary, public control of the judiciary, the media, public official, defamation.